

NIEUWSBRIEF

Historisch Genootschap Midden-Kennemerland en Museum Kennemerland
Westerhoutplein 1, 1943 AA Beverwijk

jaargang 9

nummer 24

ISSN: 1382-9351

december 2001

De bodem doorgrond

Op vrijdag 23 november werd de nieuwe tentoonstelling in het Museum Kennemerland geopend door de archeoloog J. Besteman. Het 40-jarig bestaan van de Archeologische Werkgroep Beverwijk - Heemskerk is de aanleiding geweest om het bodemonderzoek in onze regio, en alles wat daarbij komt kijken, onder de aandacht te brengen. Er is veel werk gemaakt van de aankleding van de expositie, waarin diverse bodemvondsten, alle belangrijke vindplaatsen en veel informatie over de methoden en gereedschappen worden getoond.

Er zijn sporen te zien van nederzettingen uit de late bronstijd, de ijzertijd en de Romeinse tijd. Ook over de opgravingen van het kasteel Oosterwijk en uit het oude centrum van Beverwijk, waarin ondermeer de resten van een middeleeuwse woontoren en andere fundamenteën werden aangetroffen, zijn vitrines ingericht.

Een financiële bijdrage van de provincie Noord-Holland, materiële steun van de firma Koelman en het werk van de vele

vrijwilligers in de werkgroep hebben het mogelijk gemaakt dat de bezoekers van het Museum Kennemerland gedurende de komende wintermaanden tijdens de openingsuren –op zondagmiddagen van 14.00 tot 16.30 uur– zich een helder beeld kunnen vormen van het verleden dat de Archeologische Werkgroep Beverwijk-Heemskerk uit de bodem heeft weten bloot te leggen voor de toekomst. U kunt de tentoonstelling nog bezoeken tot 26 mei 2002.

foto: C.E. de Boer

Nieuwe aanwinst

Op uitnodiging van mevrouw Rozemeyer-Scheerman mochten wij bij haar een tegeltje in ontvangst nemen, betrekking hebbende op de herdenking van 10 jaar ruwijzerproductie bij de Hoogovens in 1934. Zij wilde daar een goede bestemming voor hebben. Mevrouw Rozemeyer, met een leeftijd van 102 jaar, weet zich de beginperiode van Hoogovens nog zeer goed te herinneren. Als tuindersdochter moest zij o.a. met de hoge heren en dames uit Den Haag theedrinken. Haar man, nu alweer bijna 35 jaar geleden overleden, heeft vele functies gehad bij Hoogovens en zal bij de meeste mensen bekend zijn van de afdeling Nieuwbouw, waar hij zich vele jaren heeft beziggehouden met alle soorten leidingwerk. Hij heeft 41 jaar lang zijn beste krachten gegeven en was een echte Hoogovenman.

Het bordje, onder andere voorzien van de legendarische woorden van de heer J.E. Wenckebach: *uit kleine vlam een groote brand, en welbelaagd maar toch in stand*, was in 1934 voor personeelsleden te koop voor f 7,50. Voor die tijd een flink bedrag; het was namelijk crisistijd. Veel zullen er dus niet verkocht zijn en ook zullen er al meerdere gesneuveld zijn sindsdien. Vandaar dat we met deze aanwinst zeer tevreden zijn. Na gezellig gepraat te hebben, bij een kopje koffie met een gebakje met 102 erop, namen we afscheid onder aanbidding van een fleurige ruiker als dank.

Leuke reactie

Naar aanleiding van het artikel in de vorige Nieuwsbrief over het Kennemer Theater kregen we het verzoek om een extra exemplaar van deze Nieuwsbrief door een tante van Jacky Hart, dochter van Charles Hart. Zij wilde dit haar nicht, die in Amerika woont, graag toezenden.

Contributie 2002

Bij deze Nieuwsbrief is een Euroacceptgirokaart gevoegd voor de contributie over het jaar 2002. De contributie is vastgesteld op de Jaarvergadering van 2 april jongstleden en bedraagt minimaal € 10,- (meer mag!) + voor leden buiten de IJmond € 2,50 als bijdrage in de portokosten. In verband met de overgang op Euro's zouden we het op prijs stellen als u betaalt na 31 december 2001, maar wel vóór 1 april 2002, anders vervallen we weer in een hoeveelheid werk waar niemand iets aan heeft (ruim 700 leden!).

We rekenen op uw medewerking.

De redactie van de
Nieuwsbrief wenst U

Prettige
Kerstdagen
en een
Gelukkig
Nieuwjaar!

Begraafplaatsen, verborgen erfgoed.

Vrijwilligers op het kerkhof.

In december 1999 verscheen in deze Nieuwsbrief een artikel over de *Terebinth*: een vereniging die opkomt voor een betere zorg rond begraven en cremeren. Oude kerkhoven liggen verborgen achter muren, hekken en heggen, maar zijn voor een historische vereniging vaak bronnen van grote culturele waarde. De namen van degenen die op de begraafplaats rusten zijn toch verbonden met de geschiedenis van een dorp, stad of streek; achter elke naam schuilt een levensverhaal.

De regiocoördinator van de *Terebinth*, de heer Berend Wietsma opperde in een van onze vergaderingen het idee om ook het oudste gedeelte van Duinrust d.m.v. onderzoek en inventarisatie voor het nageslacht te bewaren. Na een oproep in deze Nieuwsbrief meldden zich ± 10 enthousiaste personen, die nu ruim een jaar als *werkgroep Duinrust* bezig zijn. Gesteund door de adviezen van de *Terebinth* en onder coördinatie van de heer B. Wietsma werd een plan opgesteld. Allereerst werd contact gezocht met de heer de Ruyter, beheerder van de gemeentelijke begraafplaats, die veel prijs stelde op een eventuele inventarisatie en alle medewerking toezegde.

In september 2000 wandelde de groep voor de eerste kennismaking nog wat onwennig in het oude gedeelte rond; vanaf ± 1908 werden hier de eerste overledenen van Wijk aan Duin begraven. Door de royale aanleg, de mooie herfstzon en de aangename stilte voelde dit al gauw aan als een rustiek wandelpark: een groot deel van Duinrust is dan ook aangelegd in de z.g. Engelse landschapsstijl.

Er werd besloten om in groepjes van twee te gaan werken om alle gegevens van elke grafsteen over te nemen op een speciaal formulier, samengesteld door de *Terebinth*. Ook nam elke groep een aantal genummerde graven voor haar rekening, terwijl onze 'hoffotograaf' Cor de Boer van elke steen een foto zou maken voor de juiste inventarisatie. Het plan was rond, maar daarmee waren we er nog niet!

foto: C.E. de Boer

foto: C.E. de Boer

delen: het schoonmaken van de graven, het invullen van het formulier, de uitleg van de symbolen en de kennis van de steensoorten.

Het **schoonmaken** van de oude, verweerde stenen moest met een stevige borstel gebeuren, waarna de letters met krijt zichtbaar gemaakt werden: de aloude techniek van potloodkrassen over een muntstuk! Ook belangrijk voor een goede (digitale) foto.

Het invullen van het **formulier** vereiste de nodige kennis: welke vorm had het graf, hoe was de grafische verzorging (verdiepte letters of verheven, Latijns schrift of gotisch), hoe was de staat van onderhoud. Ook de **symbolen** zeggen veel over de overledene. Er zijn veel eeuwenoude christelijke symbolen te vinden: treurwilg, duif, olijftak, kruis of stralenkrans. Op meer recente stenen ziet men vaak een verwijzing naar het beroep van de overledene: open boek, zeilboot of speciale mozaïeken. Een lastig karwei was het bepalen van de

sectie 3: het inmiddels geïnventariseerde gedeelte van Duinrust

juiste **steen**soort: zandsteen, hardsteen, marmer of graniet? Terrazzo, cementsteen of terracotta? Voor dit doel werd er een excursie georganiseerd naar de steenhouwerij Groot, tegenwoordig gevestigd op het industrieterrein. Speciaal voor de werkgroep opende op een zaterdagmorgen in april de directeur zijn deuren en daarna gaf hij ons een boeiende uitleg over zijn bedrijf. Vol verbazing liepen wij rond in de grote hal met de enorme zaagmachines, de opslagplaats met de lange platen van gesteenten, de apparaten voor het polijsten, de techniek voor het beitelen van de opschriften. Begonnen als een familiebedrijf in grafstenen aan de Munnikenweg bleek de productie nu voor een groot gedeelte bestemd te zijn voor industriële doeleinden: keukens, badkamers, gevels en vloertegels. Maar de speciale showroom voor de grafmonumenten gaf ons een goed inzicht in de moderne vormgeving en het gebruik van steensoorten.

leden van de werkgroep Duinrust op bezoek bij de firma Groot

foto: C.E. de Boer

Uitvoering

Gewapend met al deze kennis is gedurende het voorjaar en de zomer het oudste gedeelte in kaart gebracht (sectie 3), waarbij nogal wat problemen aan het licht kwamen, wat betreft de nummering. Via de registratieboeken van Duinrust was dit te controleren en dus werd er weer contact opgenomen met de heer de Ruyter. Begin mei ontving de beheerder de groep in zijn kantoor. Het bleek, dat alle oude graven

(met de hand) genoteerd zijn en dat dit nog steeds zo wordt gedaan. Hiernaast worden alle gegevens opgeslagen in een computersysteem, ter informatie van de nabestaanden. Tevens wordt de registratie van de grafrechten hierin verwerkt. 24 uur na een begrafenis ligt dit alles ter inzage. Ook hierover zou een apart hoofdstuk te schrijven zijn!

Vooralsnog heeft de werkgroep Duinrust het eerste onderzoek gereed: alle grafste-

nen zijn geïnventariseerd en van elk is een foto gemaakt. Door een lid van de groep, P. Thomas, zijn ± 190 foto's op een Cd-rom gezet en dus veilig gesteld voor de toekomst.

In welke vorm deze gegevens bij elkaar worden gebracht en uitgewerkt is een volgende opdracht voor de "werkgroep Duinrust".

A. Bart – de Jong

uit de vitrine

Het rijwielbelastingplaatje 1924-1941, 17 jaar lang een plaag.

Belasting, een gedwongen bijdrage tot de openbare geldmiddelen, vormde vanaf de vroegste vormen al een bron van ergernis en het leidde steeds tot protesten in de gehele wereld. De spreuk Geld stinkt niet is volgens overlevering een uitspraak van de Romeinse keizer Vespasianus (69-79 na Chr.), die dit na het invoeren van belasting op het gebruik van riolen gezegd zou hebben toen hiertegen vele protesten kwamen. Of dit op waarheid berust is niet zeker, wel is zeker dat niemand graag belasting betaalt en dat menigeen hiertegen graag protesteert of tracht het te ontduiken. De rijwielbelasting vormde hierop geen uitzondering.

Deze belasting werd op 1 augustus 1924 in Nederland ingevoerd en vormde 17 jaar lang de meest gehate vorm van belasting betalen. Iedere fietser, op enkele uitzonderingen na, moest belasting betalen voor zijn tweewieler door een metalen plaatje te kopen, dat op de fiets bevestigd moest worden. Inmiddels is het geschiedenis en is het vervloekte rijwielplaatje een verzamelobject geworden.

Veel ouderen onder onze leden zullen zich ongetwijfeld herinneren: het jaarlijks in de rij staan om een plaatje te kopen, de constante vrees voor diefstal, de controle en de plaatjes met een gat erin voor de werklozen. In de collectie van het museum zijn een aantal van deze belastingplaatjes opgenomen en daarom volgt hier de geschiedenis van de rijwielbelasting.

Toen in 1817 de loopfiets op de Nederlandse wegen verscheen, werd het geen populair vervoermiddel. Pas toen er na de

tweede helft van de 19e eeuw fietsen met trappers ontwikkeld werden, nam het aantal gebruikers toe, al moesten deze nog wel

Minister Colijn, uit wraak gewurgd met het in 1924 als belasting ingevoerde rijwielplaatje. Tekening van G. van Raamsdonck in de Groene Amsterdammer van 2 augustus 1924.

gezocht worden onder de welgestelde Nederlanders. Door de toename van het aantal fietsen aan het einde van de negentien-

de eeuw moest de overheid het wegennet aanpassen. Wegen moesten bestraat worden en ook moesten er paden aangelegd worden. Deze extra kosten wilde de overheid verhalen op degenen voor wie de kosten werden gemaakt: de fietsers. Als eerste werd op 26 juli 1896 in Noord-Brabant een fietsbelasting van kracht. Na het betalen van vijf gulden, kreeg men een kwitantie waarop een pasfoto geplakt werd. Zonder dit bewijs mocht men niet fietsen. De opbrengst werd echter niet besteed aan verbetering van wegen of aanleg van fietspaden, maar verdween in de beruchte grote pot. Maar de overheid wilde een uniforme, landelijke maatregel. Dit om te voorkomen dat iedere gemeente en provincie er eigen regelingen op ging nahouden. Op 1 februari 1897 werd de fietsbelasting voor het eerst geheven. De heffing bedroeg twee gulden voor een rijwiel dat voor het vervoer van één persoon geschikt was. Voor rijwielen waar meer dan één persoon op kon, moest men vier gulden betalen. In 1919 werd deze wet weer afgeschaft. Men was van oordeel dat het houden van een rijwiel niet beschouwd kon worden als een kenmerk van welstand. Op een bevolking van nog geen 6 miljoen inwoners waren er toen 861.500 belastbare fietsen. Slechts vijf jaar hebben de Nederlanders belastingvrij kunnen rondrijden. In 1924 meende de toenmalige Minister van Financien, H. Colijn, dat het noodzakelijk was, op grond van de treurige staat van de schatkist, om toch weer een fietsbelasting in te voeren. Het aantal fietsers was inmiddels toegenomen tot ruim 1,7 miljoen en er werd heftig geprotesteerd. De fiets was nu geen vervoermiddel meer, louter en alleen voor de welgestelden, maar was bij iedere laag ingeburgerd. Talloze personen en instanties, tot een korfbalbond toe, uitten hun ongenoegen over deze wet. Ondanks deze protesten werd de rijwielbelasting op 1 au-

gustus 1924 ingevoerd. De minister had toegezegd dat wet op 1 januari 1930 weer ingetrokken zou worden. Maar zoals vaker in Nederland met tijdelijke maatregelen, werd de maatregel verlengd. Aan ieder fietsstuur moest, duidelijk zichtbaar, een metalen plaatje bevestigd zijn, dat men voor drie gulden op het postkantoor kon kopen. Ook rijwielen met hulpmotor moesten een plaatje hebben. Vrijgesteld waren kinderfietsjes en fietsen van gehandicapten, van land- en zeemacht, van de PTT, politie en diplomaten en van personen die slechts tijdelijk in ons land waren.

Men was al strafbaar als het plaatje niet op de juiste plaats bevestigd was. Overigens was het niet strafbaar met een fiets zonder plaatje aan de hand te lopen. Wie dus in de verte een agent zag aankomen, kon er vlug afspringen. Maar, zo waarschuwde de Minister alvast, "niet alle politiemannen zijn in uniform". Er werd gecontroleerd op plaatsen waar veel fietsers samen kwamen, bijvoorbeeld bij de Velsler pont. Criminaliteit en het fietsplaatje werden meteen al na het invoeren van de wet één begrip. Voordat de wet op 1 augustus 1924 van kracht werd, was er al op 29 juli in Amsterdam al een flinke partij namaakplaatjes in beslag genomen. Diefstal van de fietsplaatjes was overal een dagelijkse zaak. Het Waterlooplein in Amsterdam was toen een beken-

de illegale plaatjesbeurs waar de gestolen fietsplaatjes verhandeld werden. Exacte cijfers over het aantal fietsplaatjes dat gestolen is zijn niet bekend, maar men schat dat de helft van alle plaatjes minstens één maal per jaar van eigenaar verwisseld is. Allerlei vindingen en suggesties werden er aangedragen om een eind te maken aan deze diefstallen. Zo ponste voor een paar centen het TBC-sanatorium "Zonnestraat" er de gegevens in van de eigenaar. Van officiële zijde werd er in 1933 een houder ingevoerd, waar het plaatje niet zonder beschadiging uitgehaald kon worden. Tot 1934 moest men het fietsplaatje persé op het fietsstuur aangebracht hebben. Men mocht dit plaatje b.v. niet in de portemonnee bij zich hebben. Onder druk van de publieke opinie en de vele diefstallen mocht men in oktober 1934 het plaatje op de kleding dragen. Wel moest het duidelijk zichtbaar zijn en "op de linkerborsthelft". Tijdens de crisisjaren toen het aantal werklozen (1929-1939) enorm steeg, besloot de overheid om aan de werklozen een gratis fietsplaatje te verstrekken. Zo'n plaatje was herkenbaar door een gat in het midden. Voor velen was dit een doorn in het oog, alsof het werkloos zijn al niet erg genoeg was, en zo werden werklozen herkenbaar als derde-rangs burgers. Ondanks de niet-malse kritieken uit linkse kringen, bleef deze maatregel van kracht. Door de bezetting van ons land door de Duitsers kwam er een einde aan het fietsplaatje. Op 1 mei 1941, tot vreugde van iedereen, al was het gedempte vreugde omdat het een Duitse maatregel was. Niet zo lang na het fietsplaatje verdwenen ook de fietsen. Toen de Duitsers zelf gebrek aan benzine kregen, namen ze elke bruikbare fiets in beslag. Na de oorlog werd de fietsbelasting niet meer ingevoerd.

Velsen-Noord – J. van der Linden.

Uitstapje vrijwilligers Museum Kennemerland

Zaterdag 27 oktober.

Dit jaar kregen de vrijwilligers een uitnodiging voor een dagje uit naar het museum Broekerveiling. We vertrokken vanuit Museum Kennemerland, waar koffie met gebak voor ons klaarstond. Na een gezellig klein uurtje gingen we rond kwart over tien opwaarts naar Broek op Langedijk. Daar heetten meisjes in West-Friese klederdracht ons welkom en ze vertelden over het wel en wee van de veiling - het gebouw dateert uit 1903 - en van per opbod en afslag kopen. Sommigen van ons waren gelukkig in het spel en gingen met een bos worteltjes, uien of aardappelen naar huis. Leuk om eens mee te maken.

Bij de rondvaart door het Rijk der Duizend Eilanden vertelde de machinist, tevens rondleider, interessante verhalen over de speciale omgeving. Het zonnige weer zat ons daarbij ook erg mee. Prachtig, na alle regen. Je waande je compleet in een andere wereld met al dat

water, wuivend riet, vogels en al die eilandjes. Iedereen had daarmee toch wel trek gekregen in de heerlijke lunch in het restaurant van het museum. Daarbij vertelde dhr. Camfferman ons dat IJsbrand aan het eind van dit jaar stopt met het organiseren van het vrijwilligerswerk, en dus ook met het regelen van de uitjes. Wij hebben hem met een warm applaus bedankt voor het werk dat hij daarbij de afgelopen jaren op zich genomen heeft. Na de lunch werd de rondleiding door het museum hervat, ook weer door een dame in klederdracht, die ons voerde langs ouderwetse huiskamers en verschillende vaartuigen, waarbij ze vertelde over hoe het er vroeger aan toe ging. Erg interessant.

De dag werd afgesloten bij Bob's Bowling Fun met een uurtje bowling en een drankje als afscheid.

Zoals al zoveel jaren heeft IJsbrand het weer voor elkaar gekregen om ons een leuke dag

te bezorgen. En dat moet toch best een hele klus zijn geweest, voor zoveel mensen.

Tineke van Vianen.

OLIEMOLEN AAN DE PIJP

Een gedeelte uit de kaart van Daniel van Breen, waarop de oliemolen is ingetekend

De werkgroep paleografie van ons Historisch Genootschap is sinds enige tijd bezig met het transcriberen van het op microfiche aangebrachte 'Resolutieboek der stede Beverwijk', deel 1. In dit deel staan de 'resolutiën' (besluiten) van Burge-meesters en Vroedschappen van de stad Beverwijk over de periode 26 juli 1642-7 februari 1691.

In de inventaris van het Oud- Archief der gemeente Beverwijk (1250-1817) door N.J.M. Dresch vinden we dit deel terug in het hoofdstuk A: *Vroedschap- I. Algemeen gedeelte.*

De transcriptie van de raadsbesluiten in dit oudste, nog voorhanden zijnde deel vordert langzaam, maar gestaag. Het is meestal ook behoorlijk lastig om de handgeschreven teksten letterlijk, in hedendaagse letters om te zetten. Het begrijpen van de tekst is soms nog weer een heel ander verhaal!

Dit alles vormt voor de leden van de werkgroep een echte uitdaging, te meer omdat er vaak interessante feiten over het Beverwijkse leven van 350 jaar geleden naar boven komen.

Een voorbeeld: tijdens de raadsvergadering van 31 maart 1649 - lezen we- wordt het verzoek om een oliemolen op het eind van de haven, oftewel de Pijp, te mogen plaatsen, behandeld en goedgekeurd.

Als we ons als werkgroep afvragen of deze oliemolen er ook inderdaad gekomen is en zo ja, waar hij dan gestaan heeft: op het zuidelijk- of noordelijk hoofd van de Pijp, blijkt het antwoord (dit keer toevallig) onmiddellijk voorhanden: op de ets van Daniel van Breen, die ook in het Museum te koop is geweest, blijkt aan de noordkant van de Pijp een donkere, vage tekening van een molen te zien te zijn. Van Breen werkt hem echter nogmaals haarscherp uit, rechts ervan.

De tekst onderaan maakt duidelijk, dat deze ets werkelijk heet van de naald geweest moet zijn! Er staat o.a.:

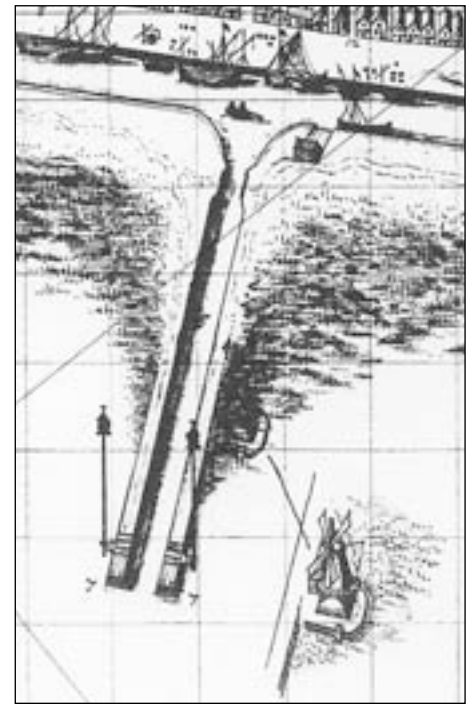
DE STEDE BEVERWIJCK affghetekent door Daniel van Breen: 1648-1649

De oorspronkelijke tekst van het verzoek om een oliemolen op het eind van de haven te mogen plaatsen.

Om e.e.a. te illustreren, laten we u hier het bewuste stukje van de oorspronkelijke tekst, de transcriptie ervan en de betreffende ets van Daniel van Breen zien. De transcriptie luidt:

Comparitie gehouden op den lesten meert 1649, present het volle collegie.

1. Is het versoek van Willem Cornelisz ende Jacob Wijnantsz,
2. wegen het setten van een oliemeulen op 't ende vande
3. haven ofte Pijp toegestaen, voor soo veel als die vande
4. Beverwijck daer over hebben te gebieden, ende oock ist
5. noodt, dat de Burgem(eeste)ren ten (ver)soecke vande bovengenoemde
6. persoonen haer sullen de behulpelicke handt bieden, 't sij
7. door voorspraecke bij den heere Rentmeester Colterman
8. ofte voorschrijvens te doen aende Edele Mogende Heeren vande Rekeningen.

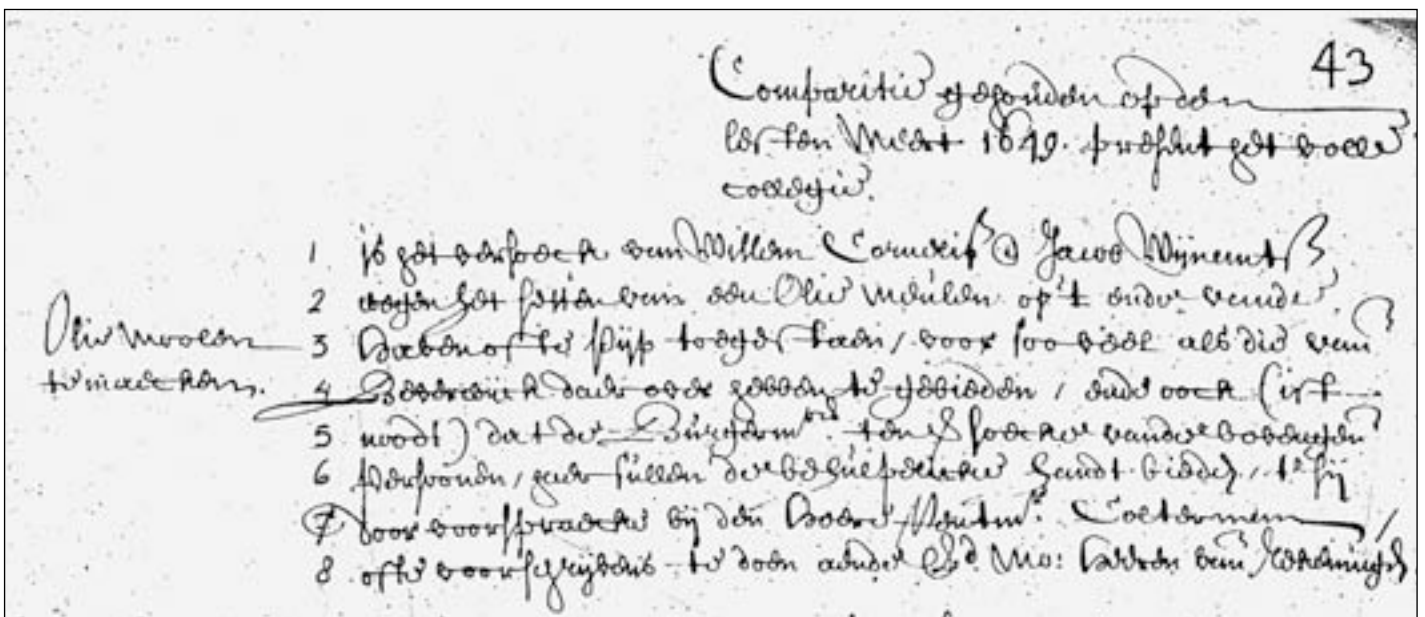

Daarmee is de kous nog niet af, want in de bovengenoemde inventaris van het oud-archief der gemeente Beverwijk onder **hoofdstuk A: Vroedschap- X. Ambachten, neringen en bedrijven**, komt de betreffende molen nog een keer voor, nl. in **nr.101**:

"Akte, waarbij de Rekenkamer van Holland, onder verschillende voorwaarden, toestemming verleent aan Willem en Jan Cornelisz. van Poelenburch en Jacob Wijnansen, burgers van Beverwijk, om een lijnzaadmolen te laten maken op het einde van de noordzijde van de Pijp der haven, 1649 Juni 17 (!), 1 stuk".

Ook deze tekst staat op microfiche afgebeeld [zie de afbeelding op pagina 6]. En de transcriptie luidt als volgt:

Z.O.Z.

1. Die van de Rekening des Graefflicheits van Hollant, gesijen de requeste aan henlieden gepresen-
2. teert bij Willem ende Jan Cornelissen van Poelenburch, ende Jacob Wijnanssen, burgeren ende ingesetenen der stede Beverwijck, tenderende
3. omme op het eijnde van de noortsijde van de pijp van de haven der voorszegde stede, te mogen doen stellen, ende maecken een lijnsaet olijmolen, ende behoorlijke
4. acte daer toe dienende henluijden daer opt verleent te werden. Soo ist dat die van de verekening voornoemt, gesijen het interactive voorschrijven ende schriftelijke
5. recommandatien van Burgemeesteren ende regeerders der stede Beverwijk voorszegd, ende gehoort het rapport van den commissaris deser Camere d'heere
6. Banning van Foreest haeren medebroeder in collegio, die inspectio oculair in loco hadden genomen, aen de supplianten hebben toegestaen, geconsenteert,
7. gegunt, ende gegeven, sulcx sij luijden toestaen, consenteren, gunnen ende geven bij dese, dat sij luijden tot het stellen vande voorszegde meulen ter voorszegde
8. plaetse ende soo als henluijden op de inspectie aangewesen is, sullen mogen occuperen ende gebruijcken hondert roeden erff, des werden de supplianten
9. gehouden ter Comptoire vanden Rentm(eeste)r generael van Kennemerlandt ende Westvrieslandt, inder tijt wesende ter proffijte vande Graefflicheit
10. door het voorszegde erff daer de meulen gestelt sal werden te betalen tot erffpacht ende op erffpachtsrecht jaerlijks vijff ponden, te veertigste grooten 't pont,
11. vrij gelt ende voor het recht vande wint, 't gunt, de supplianten mede gunnende ende gevende is bij dese totte voorszegde meulen, tot erffpacht ende op
12. erffpachtsrecht als vooren betalende drije gelijcke ponden vrij gelt, 't samen acht ponden jaerlijks munte voorszegd, van welke acht ponden het eerste
13. jaer erffpachts vrij gelt als vooren genomen wert als ommegecomen ende verscheenen te sijn kersmisse aenstaende deses loopenden jaere zestien honderd
14. negenveertich ende soo voorts van jaere tot jaere op kersmisse vervolgende. Ende dit alles onder expresse conditien ende voorwaerden,
15. dat soo wanneer de voorszegde meulen 't eenigen tijde bij de supplianten ofte hunnes actie vercrijgende vercocht, vermangelt ofte op eenige andere
16. maniere vervreempt ofte veralieneert werde, dat die van de verekening uijtje naeme ende van wegen de Graefflicheit de voorszegde meulen sullen
17. mogen naesten als het recht vande naecoop aende Graefflicheit gereserveert hebbende, sulcx sij 't selve reserveren bij dese. Voorts werden
18. de supplianten gehouden 't voorszegde erff daer de meulen op gestelt sall werden soodanich te beheijnen, dat daer door noch te menschen noch te beesten

Excursie naar Fort Zuidwijkermeer op 20 oktober j.l.

Hoewel het prima fietsweer was viel de belangstelling voor deze excursie nogal tegen. Slechts 12 personen gaven gehoor aan onze uitnodiging. Naar de redenen kunnen we slechts gissen. Onderweg er-naartoe realiseerden we ons nog weer eens wat een prachtig recreatiegebied de Vuurlinie eigenlijk is. Het is te hopen dat dit gebied niet verder wordt aangetast.

De heer Kees Bruins vertelde ons zeer enthousiast dat het fort op een strandwal ligt en daarom niet is onderheid. Het terrein is opgehoogd met zand uit de IJmuider visershaven. Door de menging van zand en klei in de omgeving zijn de prima aardappelen uit dit gebied, de Meerlanders, zeer in trek. De heer Bruins vertelde ons verder bij de rondleiding over het doel van het fort, de bezetting, de bewapening, de reinwaterkelder en andere bijzonderheden over de Stelling van Amsterdam. Uniek zijn de twee vleeskamers. Dit zijn twee kelders die door het grondwater tegen de onderkant van het fort worden gedrukt. Liggende aan het Noordzeekanaal was de bevoorrading niet moeilijk. Vanuit dit fort werd het vlees verdeeld over de forten in de Linie.

Het fort heeft tot voor kort gediend voor

opslag van munitie van de Marine en lag tot zijn nek toe vol. Echt levensgevaarlijk! Verder heeft het Filmmuseum hier opslag van oude, zeer brandbare films gehad. Na bezichtiging van enkele kaarten en foto's (waaronder die van Louis Davids in een soldatenpakje, waarnaar zijn liedje *Dat is die kleine man...* is geschreven) belofde dhr. Bruins tzt een artikeltje te schrijven

voor een van onze publicaties over de forten die Beverwijk rijk is. Hierbij: heer Bruins nogmaals bedankt voor de interessante excursie, en in de toekomst willen we graag nog een keer een beroep op je doen!

IJs Luttik.

In de vleeskelder.

foto: C.E. de Boer

19. beschadicht en mogen werden ende sulcx ijets gevallende ende eenich ongeluck ofte schade geschijedende, sullen de supplianten sulcx gehouden sijn te
20. beteren ende vergoeden als naer recht ende reden. Omme alle welcke vooren verhaelde conditien well te presteren ende naer te
21. comen werden de supplianten gehouden ter Camere van de verekening over te leveren behoerlijcke contrabrijeven van verbant in forma, tot
22. verseeckerheit van de Graefflicheijt, daer bij de supplianten de voorszegde meulen ten behoude van de Graefflicheijt sullen verbinden: ende sall wijders den voorszegde
23. rentmeester van dese jaerlijcx e erffpacht van acht pond in ontfanck sijner rekening verantwoord den behoort. Gedaen ten burele vande
24. Camere van de verekening in den Hage den **sevenden** junij anno zestien honderd negenenveertich, onder 't segel der selver Camere opt spatium van
25. desen gedruckt.
26. de drie pond ter grooten 't pont (paraaf) Jegenwoirdich,
27. op de voorszegde molen over het C. Camerling
28. recht van de wint gestelt
29. is vermits het vercopen vande
30. selve vernieticht met
31. Kersmis 1680— volgens apostille vande Rekenamer
32. in date 14 february 1681 te kennisse van Auditeur ter voorszegde Camere, was getekend,

Registrata int 15 bouck van 't Appointes folio-227

Conclusie:
 Ten eerste hebben we opgemerkt, dat de datum van 7 juni 1649, genoemd in deze akte, niet overeen blijkt te komen met de datum, zoals die op de inventarislijst onder nr. 101 voorkomt (17 juni 1649)!
 Ten tweede (laten we maar eens wat reclame maken voor de paleografie!) hebben

we u hopelijk duidelijk kunnen maken aan de hand van bovenstaand voorbeeld, dat, zodra men in staat is teksten te transcriberen, de mogelijkheden voor verder onderzoek- genealogisch dan wel historisch- sterk toenemen.

E. Toepoel- Kuyl

Mocht met dit artikel uw belangstelling voor de paleografie gewekt zijn, of heeft u vragen of opmerkingen, dan kunt u voor meer informatie contact opnemen met
 Elly Toepoel
 Scheibeeklaan 32
 1942 LX Beverwijk
 telefoon 0251 228 497

40 jaar amateurarcheologie in Beverwijk en Heemskerk.

Deze winter is er in Museum-Kennemerland weer een bijzondere archeologische tentoonstelling te zien. Na de succesvolle tentoonstelling in 1997 heeft de archeologische werkgroep Beverwijk/Heemskerk zijn 40 jarig jubileum niet ongemerkt voorbij willen laten gaan.

De belangrijkste opgravingen uit 40 jaar stellen bekende en onbekende vondsten in een nieuw licht. Archeologische methoden en onderzoekstechnieken hebben in de loop der jaren een enorme sprong voorwaarts gemaakt. Toen 40 jaar geleden bij nieuwbouw de resten van het kasteel Oosterwijk bedreigd werden kon er door de bekende kastelendeskundige Renaud een opgraving worden verricht. Geheel naar de tijdgeest was er hierbij echter alleen aandacht voor het kasteel zelf. De kasteelgracht werd na de opgraving met draglines uitgegraven. Een handjevol lokaal geïnteresseerde mensen heeft echter nog een hoop kunnen redden aan scherven uit deze gracht. Deze mensen hebben zich verenigd tot een werkgroep om de scherven zoveel mogelijk bij elkaar te houden en tot hele potten in elkaar te puzzelen. Uiteindelijk is hiermee de Archeologische Werkgroep Beverwijk/Heemskerk gevormd.

De vondsten die toen gedaan zijn waren zeker in die tijd belangrijk. Er was nog maar heel weinig middeleeuws aardewerk bekend uit West-Nederland en zeker niet zo veel complete kannen en potten. Dit vormde een welkome aanvulling op de kennis.

Overall waar nieuwbouw wordt gepleegd dreigt ook het verleden te worden vernietigd. Het doel van de werkgroep is dan ook vaak te redden wat er te redden valt. In de loop der jaren zijn er een aantal bouwprojecten geweest waar de werkgroep de kans heeft gekregen om onderzoek te doen voordat het 'bodemarchief' voorgoed verloren ging. Een selectie van de vondsten is te zien, per locatie, met als rode draad de geschiedenis van de werkgroep.

In het centrum van Heemskerk werd bijvoorbeeld in de jaren 60 de mogelijke pastorie van de Jansheren opgegraven. De 16e eeuwse vondsten zijn zeker rijk te noemen. De geestelijke dronken uit duur glaswerk, hadden gebrandschilderd vensterglas en de kamer werd opgeluisterd door een rijk bewerkte openhaard waarvan een stuk is gevonden. Zeker geen vondsten die je zou verwachten in een arm boeren gehucht. Ook het centrum van Beverwijk is een rijke archeologische bron (hoewel er ook veel is verdwenen zonder dat er de kans is geboden om iets te kunnen onderzoeken). Zo is bijvoorbeeld bij de nieuwbouw op de plek van het oude politiebureau ook onderzoek verricht. Daarbij werden onder andere de fundamenten van de oude lakenhal van voor 1306 gevonden. Een topstuk is wel een fragment van een pelgrimsveldfles, met geneeskrachtig water uit Aken, mogelijk uit de tijd dat het als gasthuis diende.

Niet alleen nieuwbouw en stadsvernieuwing maar ook de uitbereiding van indus-

trie kan een aanleiding geven voor grondwerkzaamheden. In de 70er jaren werd er druk gebouwd aan de toenmalige Hoogovens. Hierbij werd een nederzetting opgegraven uit de 8e en 9e eeuw. De vondsten van glazen kralen, paardentuig en benen werktuigen laten een bloeiende nederzetting zien die door verstuiving en duinvorming meer dan 1000 jaar lang onder het zand verdwenen was.

De tentoonstelling toont de vondsten van de belangrijkste en interessantste opgravingen en onderzoeken die de afgelopen 40 jaar door amateur-archeologen in de regio zijn gedaan. Naast de tentoonstelling zal ook het komende ledenbulletin van het museum geheel in het teken staan van het jubileum van de werkgroep.

Uit de verslagen van de werkgroep:

Door de archeologische werkgroep Beverwijk/Heemskerk zijn in 2000 ongeveer 15 locaties onderzocht. Het werk varieerde daarbij van een middag (Kuikensweg, voormalig schoolterrein) tot een half jaar en sommige locaties worden nog steeds geobserveerd (recreatiepark Assumburg-Oud Haerlem).

In mei werden bij de herindeling van het sportpark Adrichem veldverkenningen uitgevoerd rondom de camping nabij hoeve Adrichem. Deze camping ligt op een rondlopend stukje terrein (locatie kasteel Adrichem) omgeven door een gracht en een L-vormig terrein vlakbij de kantine van De

De waterpomp ter hoogte van het oude postkantoor, waarvan deze zomer de vermoedelijke resten werden aangetroffen.

Opgravingswerkzaamheden nabij het Europaplein

Kennemers. Op het L-vormig terrein werden bij herbepanting aan de oppervlakte enige scherven proto-steengoed en grijs aardewerk aangetroffen en enige steenmassa's aangeprikt. In de gracht werd bij een slootuitgang een dammetje opgeworpen voor nader onderzoek. Dit bracht op twee en een halve meter van de huidige buitenwand van de gracht een beschoeiing aan het licht die nog te zien is op een 17e eeuwse prent. Ook werden er veel plavuís-, baksteen-, daktegel- en aardewerkrestanten aangetroffen, teruglopend tot in de 15e eeuw. Ook vonden we enig slachtafval. In de toekomst zal hier nog een vervolgonderzoek plaatsvinden om een eventuele band met het hoofdterrein van het voormalige slot Adrichem te kunnen aantonen.

kasteel Oosterwijk

Aan de Laan der Nederlanden nabij het Europaplein werd bij bouwwerkzaamheden een noodopgraving uitgevoerd na het aantreffen van 15 kloostermoppen. Het onderzochte terrein ligt nabij de locatie van kasteel Oosterwijk. Tijdens deze noodopgraving, die verder niets opleverde, werden dichterbij het Europaplein in een bouwput sporen aangetroffen van 10e en 11e eeuwse bewoning. Ook vonden we verscheidene sloten waaruit enige vondsten geborgen zijn, zoals de resten van een houten napje, een slijs (benen schaats) en een houten mesheft. Het gevonden aardewerk bestond in hoofdzaak uit kogelpotmateriaal. Er werden ook een aantal ijzertijd/inheemse Romeinse scherven aangetroffen.

Vanaf juni volgen we de werkzaamheden bij de aanleg van het recreatiepark Assumburg-Oud Haerlem, op het terrein tussen de Tolweg en de spoorlijn Uitgeest-Heemskerk.

Aan de oppervlakte werden hierbij al kloostermop-, plavuís- en leistenen dakbedekkingsresten aangetroffen. Sommige van deze kloostermoppen dateren uit de 13e eeuw.

Tijdens onze waarnemingen bleek dat de werkzaamheden schade brachten aan locaties, die door de provincie op de Cultuur Historische Waarden Kaart aangegeven zijn als hoog-interessant gebied.

De werkzaamheden zullen ook tijdens het verdere verloop van dit project op de voet gevolgd worden.

Verder verwijderd van kasteel Assumburg werden in het terrein ook enige scherven Pingsdorf en proto-steengoed aangetroffen, alsmede een oude akker-bewoningslaag. Rondom de gracht van kasteel Assumburg vonden we enkele puinlagen, waarvan sommige aan de hand van de aangetroffen kloostermoppen teruglopen tot in de dertiende eeuw. Eén van deze puinsporen ligt aan de originele ingangszijde van het slot en geeft bewijs van een voormalige brug. Deze locatie is jammer genoeg verstoord. Er werden ook verstoringen door een kleine graafmachine vastgesteld op het terrein van kasteel Oud-Haerlem. Hierbij kwamen enige proto-steengoed scherven, plavuizen en kloostermoppen aan het licht. Op één plek was de graafmachine door een ruim 1 meter dikke muur van kloostermoppen heengegaan.

De Breestraat

In mei dit jaar is er bij werkzaamheden voor het opknappen van de Breestraat een vermoedelijke waterpomp aangetroffen ter hoogte van het oude postkantoor (Primafoon-C&A). Het gaat hier om een ca. 8 meter lange houten buis met een diameter van 25 cm: een zogenaamde verzamelbuis met een binnenmanteling van losse houten latten. Deze was afgesloten d.m.v. een ijzeren deksel voorzien van een laag vet. De betreffende pomp is op oude foto's uit ca. 1900 nog te zien. (Zie de afbeelding hiernaast.) Er hebben in het verleden 3 of 4 waterpompen een plaats gehad op de Breestraat.

Bij de werkzaamheden in de Breestraat heeft de archeologische werkgroep (en in het bijzonder Jaap Hendrikse) een mooie gelegenheid gehad om wat van de oude

Inloopavonden voor belangstellenden van het Historisch Genootschap Midden-Kennemerland

maandag 7 januari 2002
maandag 4 februari 2002
maandag 4 maart 2002
maandag 8 april 2002

De avonden zijn voor iedereen, dus ook voor belangstellenden, vrij toegankelijk en vinden plaats in het Museum aan het Westerhoutplein 1 te Beverwijk. We beginnen om 20.00 uur.

Graag tot ziens!

Breestraat terug te vinden. Het was daarbij niet altijd even makkelijk om te werken in een kabelgoot van ongeveer 1 meter diep en 50cm breed. Voor de Beverhof kwam de oude rooilijn van de Breestraat naar boven, die vanaf de St. Agathakerk tegenwoordig niet verder doorloopt. Een haardplaats, tegels en een voor de hele Beverhof doorlopend fundament op ca. 50 cm diepte gaf deze wel aan.

Aardewerk

Een veel terugkomend onderwerp bij het volgen van de activiteiten op de Breestraat is ook het aardewerk. Dat Beverwijk in 1298 het stadskeur kreeg is daarin goed terug te zien. Uit de 13e en 14e eeuw vonden we bijvoorbeeld scherven van kogelpotten (voorzien van een bezemstreekmotief –karakteristiek voor de 13e eeuw– en resten uit eigenlijk alle tijden daarna, zoals Jacobakannetjes en bierspellen.

Vondsten tussen Tegel en de tegenwoordige Beverhof zijn naar alle waarschijnlijkheid afkomstig van een ophoging van de Breestraat c.q. de marktplaats, na één van de plunderingen uit de geschiedenis van de stad. Bij de ingang van de St. Agathakerk is door de werkgroep een brok fundament aangetroffen uit de 16e eeuw. Daaronder lag ouder puin waarop dit fundament eigenlijk was uitgezet (o.a. twee kloostermoppen, middeleeuws steenformaat 30x15x7). Achter dit fundament was een soort van vloerniveau aanwezig, wat ook weer aangaf dat we met voormalige bewoning te maken hadden. Enkele weken geleden nog kwamen we bij werkzaamheden grote keien tegen met een vlakke zijde naar boven. Zij lagen op een dusdanige diepte dat er misschien gedacht mag worden aan een oude middeleeuwse bestrating. Het onderzoek hiernaar en naar andere nog niet openbaar gemaakte vondsten is nog in volle gang.

D.R. van Wijk,
Veldcoördinator Archeologische Werkgroep Beverwijk - Heemskerk.

Boekenverkoop

(leuk voor verjaardagen etc.)

Verkrijgbaar in het Museum tijdens de openingsuren:

	leden	niet leden
Hist.reeks 1 Dagverhaal der doormarcheerende troepen	€ 8,-	€ 11,25
2 Een haven in de Noordzee, een waterweg naar Amsterdam	€ 8,-	€ 11,25
3 Wijk aan Zee, dorp aan de branding	€ 8,-	€ 11,25
Fotoboek Praatjes over en Plaatjes van Beverwijk(ers)	€ 12,50	€ 16,-
Ledenbulletin nr. 24 (premie voor nieuwe leden)	€ 8,-	€ 9,-
Weerzien in Beverwijk (verzameling historische verhalen)	€ 9,-	€ 9,-
Het ontstaan van Beverwijk als stedelijke nederzetting	€ 9,-	€ 9,-
Matses met aardbeien (geschiedenis v.d. joden in Beverwijk)	€ 6,75	€ 6,75
Catalogus Velsers aardewerk tachtig jaar jong	€ 19,25	€ 22,50
Kalender 2001 met 13 schitterende prenten <i>NU</i>	€ 5,-	€ 5,-
17e eeuwse prent gezicht op Beverwijk (zit ook in de kal.)	€ 0,50	€ 0,50
Kaart van Beverwijk en Alkmaar van J.v. Deventer, 1560	€ 10,25	€ 10,25
Ets van het oude raadhuis van Wijk aan Zee en Duin	€ 11,25	€ 11,25
Foto-CD met ruim 1200 ansichtkaarten v. Beverwijk e.o.	€ 11,25	€ 13,50
Kroniek van het Beverwijks kath. gemengd koor 50 jaar, nog enkele exemplaren! inclusief CD	€ 16,-	€ 16,-
Verder hebben we nog enkele oude ledenbulletins, per stuk	€ 2,25	€ 2,25

LET OP: Historische reeks nr. 1 en nr. 3 zijn tevens uitgegeven als ledenbulletin. Als U de reeks compleet wilt hebben is het aan te raden om nr. 2 alsnog aan te schaffen.

De prijzen zijn excl. verzendkosten.

Bent U slecht ter been of geven de openingsuren U problemen, neemt U dan contact op met IJs Luttik, telefoon 0251-227123.

Verhalen over de markt.

In de vorige Nieuwsbrief plaatsten wij een oproep om uw verhalen over de diverse Beverwijkse markten uit het verleden eens op schrift te stellen. De reacties daarop waren tot nu toe niet zeer talrijk, maar wellicht zijn er leden die in de komende kerstperiode alsnog hun anekdotes en wetenswaardigheden uit hun dagboeken of herinnering voor ons

willen opdiepen. Daarom hebben we de inzendingstermijn verlengd tot 14 januari 2002. De beste verhalen, in te leveren bij de redactie, zullen worden beloond met enige boekwerken op historisch gebied met als hoofdprijs het boek van Scholten "Uit het verleden van Midden-Kennemerland".

Nieuwe uitgaven

-*Velsen-IJmuiden, de doorsnee van Holland*, geschreven door Pieter van Hove en Siebe Rolle. ISBN 9060764935, 320 paginã's, rijk geïllustreerd, met Engelse samenvatting f 87,50, een allesomvattend naslagwerk over Velsen.

-*U bevindt zich hier*, straatnamenboekje van Heemskerk, f 30,-, een uitgave van HKH (Historische Kring Heemskerk)

-*Onderwijs in Heemskerk*, door P. Janssens, f 29,95

-*Bajes aan het Spaarne, honderd jaar Haarlemse inrichtingen*, door W.A. Spruit, ISBN 9090152504, f 34,50

-*Sluizen en gemalen in het Noordzeekanaal*, door G.J. Arends, Uitgeverij Matrijs, ISBN 90 5345184 6, f 59,90.

-*Ter gedachtenis, Zes leerreden*, door Gualtherus Doedes, 1876, 113pag. Uitgave ten voordeele der Christelijke scholen op de Heide onder Velsen en te Beverwijk.

-*Het Noordzeekanaal 1863-1883. De geschiedenis van een concessie*, 283 pag. ISBN 9069164159, proefschrift van W.A. Sinnighe Damste.

Bij Uitgeverij De Coogh te Bergen NH verscheen in oktober de 2e druk van het boek *Vliegveld Bergen NH 1938 - 1945* (ISBN 90 75440 04 9), f 74,49.

De geschiedenis van het oorspronkelijk door de Nederlanders aangelegde vliegveld wordt in een lijvig boekwerk omstandig uiteengezet. Aan de orde komen de aanleg en ingebruikname van het vliegpark, de meidagen in 1940, het vliegveld in Duitse handen, aanvallen door de Engelsen en Amerikanen, het Marine-Lazaret te Heiloo, bijzondere feiten (deserteurs, zendmasten e.d.), vliegincidenten in de regio en de bevrijding.

Voor de liefhebbers van de geschiedenis van de Nederlandse militaire luchtvaart is het boek een must. Het geeft vele details die nog niet eerder werden gepubliceerd.

De schrijver J.H. Schuurman is erin geslaagd een standaardwerk over dit vliegveld samen te stellen. Het boek is prettig leesbaar, rijk geïllustreerd en fraai uitgegeven. Het is verkrijgbaar bij uitgeverij De Coogh te Bergen (tel. 072 - 581 59 25), via internet op www.decoogh.nl of via de boekhandel.

colofon

De nieuwsbrief is een uitgave van het Historisch Genootschap Midden-Kennemerland en Museum Kennemerland te Beverwijk en verschijnt 3 x per jaar. Daarnaast verschijnt 1 x per jaar een ledenbulletin voor de leden van het Genootschap.
Redactieadres:
Westerhoutplein 1,
1943 AA te Beverwijk;
emailadres: tonnic@annebas.myweb.nl
Secretariatsadres Historisch Genootschap Midden-Kennemerland:
J.J.M. Brakenhoff
Anemonenlaan 11
1943 BC Beverwijk
telefoon 0251 - 226291
Nieuwe leden van het Genootschap kunnen zich opgeven bij de ledensecretaris:
Mw. P.M. Pennycook-Hilbers,
Acacialaan 65,
1943 GR te Beverwijk,
tel. 0251-220150.

De contributie bedraagt minimaal. € 10,- per jaar (meer mag!) + voor leden buiten de IJmond € 2,50 aandeel in de portokosten.

Nieuwe leden kunnen zich ook opgeven door dit bedrag over te maken op postgirorekening nr. 224943 t.n.v. Historisch Genootschap Midden-Kennemerland te Beverwijk, met vermelding: "nieuw lid". U ontvangt dan p.o. het ledenbulletin van dat jaar + de reeds verschenen nieuwsbrieven + een welkomstpemie.

Heeft u oude gebruiksvoorwerpen, foto's of andere zaken die betrekking hebben op de geschiedenis van Beverwijk en omstreken?

Schenk ze aan het Museum Kennemerland !

Openingstijden Museum Kennemerland

Gedurende de wintermaanden is het Museum geopend op zondagmiddag van 14.00 tot 16.30 uur.

In de maanden juni, juli en augustus zijn we geopend op zaterdag, zondag en woensdag van 14.00 tot 17.00 uur.

Op feestdagen is het Museum gesloten. Leden van het Historisch Genootschap hebben, met partner, gratis toegang.